

บทที่ 3

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตลุ่มน้ำขวาง¹

ชาวจีนอพยพเข้าสู่ประเทศไทยพร้อมทั้งนำความคิดความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นวิถีประชาแบบจีนเข้ามา ซึ่งก่อให้เกิดบุคลิกภาพของชาวจีนตามแบบวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมท่ามกลางการผสมกลมกลืนในสังคมไทย แต่ลักษณะความคิดความเชื่อแบบเดิมยังคงมีอยู่จนทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนเชื้อสายจีนในประเทศไทย รวมทั้งในเขตลุ่มน้ำขวาง¹

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตลุ่มน้ำขวางมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะตามหัวข้อดังกล่าวนี้ คือสภาพชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป โครงสร้างครอบครัว ระบบความเชื่อลัทธิศาสนา และพิธีกรรมตลอดจนแบบแผนทางเครือญาติ การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน การรวมตัวกันเป็นสมาคม รวมทั้งแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตนี้ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไป

โครงสร้างของระบบครอบครัว

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตลุ่มน้ำขวางมีลักษณะครอบครัวที่มีบุรุษเป็นหัวหน้าครอบครัว แม้ในบางครอบครัวบุรุษจะไม่มีบทบาทในครอบครัวก็ตาม แต่บุรุษก็ยังได้รับการยกย่องให้เปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมของชาวจีนเกี่ยวกับโครงสร้างของครอบครัวอันเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคม¹ ที่ยกย่องบุรุษให้เป็นใหญ่กว่าสตรี และให้เป็นผู้นำในทุกเรื่องภายในบ้าน หน้าที่ของสตรีต้องรับผิดชอบในการทำงานบ้านยังคงไม่เปลี่ยนแปลงจากอดีต

¹เชียน ชีระวิทย์, "การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวในจีน" วารสารสังคมศาสตร์. ปีที่ 12 (กรกฎาคม 2518), หน้า 47-55.

โครงสร้างของครอบครัวชาวจีนในปัจจุบันพบว่าแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างในบทบาทของสตรี โดยพิจารณาปัจจัยทางด้านอายุ ด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และปัจจัยด้านรูปแบบระบบครอบครัว และเครือญาติ จึงทำให้มีความแตกต่างกันดังนี้

ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาของไทยน้อย ยังคงยึดและรักษารูปแบบการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว ตามแบบขนบธรรมเนียมประเพณีจีนที่ถือว่าบุรุษเป็นใหญ่กว่าสตรี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับการผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทยน้อยที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป และอพยพมาจากประเทศจีน ตลอดจนยังคงได้รับการศึกษาทางด้านภาษาจีน ทำให้ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจีนจึงมีแนวโน้มที่จะรักษารูปแบบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ ในขณะที่ชาวจีนรุ่นที่ 2 และ 3 มักจะเป็นลูกหลานจีนที่เกิดในประเทศไทย มีสัญชาติไทยนับตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติสัญชาติในพุทธศักราช 2456 ขึ้น² ประกอบกับอยู่ในสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทยมากขึ้น ทำให้ความผูกพันกับวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมของตนมีน้อยลง ดังนั้นชาวจีนกลุ่มรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 เห็นว่า บทบาทของสตรีมีสถานภาพสูงขึ้นกว่าเดิม กล่าวได้ว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้รับการศึกษาด้านภาษาไทยสูง แต่ไม่ได้รับการศึกษาทางด้านภาษาจีน จะมีความผูกพันในวิถีประเพณีแบบจีนต่ำ และยอมรับบทบาทใหม่ของสตรีในการทำงานนอกบ้านได้ง่ายกว่าชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยังได้รับการศึกษาภาษาจีนสูง

² สุวิมล ชาญมานนท์. "การจำกัดอิทธิพลของชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 6" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน-กันยายน, 2517), หน้า 71.

สำหรับรูปแบบของครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่เดิมเป็นครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ และเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งพบมากในครอบครัวของชาวจีนในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่³ ซึ่งตามประเพณีจีนนั้นสตรีเมื่อแต่งงานจะต้องย้ายเข้าไปอยู่กับครอบครัวของสามี ในปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนปัจจุบันเมื่อแต่งงานแล้วต้องการแยกออกมาอยู่ต่างหากมากกว่าการอยู่รวมกันกับญาติของสามี อย่างไรก็ตามลักษณะที่พบมากของครอบครัวในปัจจุบันคือ ครอบครัวแบบอยู่ด้วยกันสามชั่วคน กล่าวคือ บิดามารดากับบุตรคนหนึ่งที่มีสมรสและมีบุตรแล้ว ซึ่งบิดามารดาไม่มีอำนาจเรียกร้องให้บุตรทุกคนอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันเหมือนก่อน ลักษณะของครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันมิได้สูญสลายทั้งหมดเพียงแต่ลดคุณค่าบางส่วนลงไป จากการเคร่งครัดในความเชื่อของระบบอาวุโสในครอบครัว ซึ่งจะทำอะไรต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าครอบครัว เพราะผู้ที่เป็หัวหน้าครอบครัวมักเป็นบุตรชายที่มีสมรสแล้วไม่ใช่ผู้อาวุโสในครอบครัวอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นครอบครัวที่ประกอบธุรกิจการค้าแม้จะไม่ได้อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจยังมีความแนบแน่น กล่าวคือ แม้ว่าจะแยกครอบครัวแต่ความสัมพันธ์ทางด้านธุรกิจยังโยงใยในลักษณะของธุรกิจของตระกูล ที่คอยเกี่ยวพันกันเป็นหลัก

ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีอิสระในการเลือกคู่สมรสด้วยตนเอง ซึ่งแต่เดิมจะมีลักษณะของการคลุมถุงชนโดยบิดามารดาเป็นผู้จัดการเรื่องการแต่งงาน การเลือกคู่สมรสเองมักจะได้รับการยินยอมจากบิดามารดาในการใช้ชีวิตร่วมกันกับคู่สมรสที่เลือก มีเพียงบางกลุ่มที่บิดามารดา ต้องการเลือกคู่ครองให้ เพราะเห็นว่าการสมรสเป็นเรื่องของครอบครัวมากกว่าเรื่องของคู่สมรส ซึ่งในกรณีนี้บิดามารดาของคู่สมรสมักจะพิจารณาถึงการรวมกันของสองตระกูล และคำนึงถึงผู้สืบตระกูลมากกว่าตัวผู้สมรส

³Olga Lang, Chinese Family and Society (New Haven: Yale University Press, 1946), pp. 14-17.

ส่วนเรื่องพิธีสมรสนั้น ครอบครัวใดที่ยังยึดติดกับประเพณีจีนดั้งเดิมก็จะประกอบพิธีแบบจีน (ซึ่งปัจจุบันพบน้อยมาก) ที่เห็นเด่นชัดในปัจจุบันคือ พิธีการแบบจีนผสมไทย ซึ่งมีแนวโน้มสูงมาก บางครอบครัวที่เห็นการสมรสทั้ง 2 อย่าง เป็นสิ่งยุ่งยากจะเลือกพิธีแบบไทย ๆ เพราะไม่สิ้นเปลืองด้านงบประมาณทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

นอกจากนี้ค่านิยมในการให้ความสำคัญต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง เนื่องจากบุตรชายเท่านั้นที่จะเป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ดังนั้นครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนบางครอบครัวยังมีอคติในเรื่องการมีบุตร คือต้องการบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง ลักษณะดังกล่าวส่งผลถึงสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินสมบัติและรับมรดกด้วย กล่าวคือ บุตรชายมักจะเป็นผู้สืบทอดมรดกจากบิดา ในขณะที่บุตรหญิงจะได้รับส่วนแบ่งในมรดกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในบางรายพบว่าบุตรหญิงจะได้รับส่วนแบ่งที่บิดามารดาจัดให้ตอนแต่งงานสำหรับไว้ใช้จ่ายส่วนตัวเท่านั้น เพราะถือว่าสตรีต้องไปเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวของสามีหลังการแต่งงาน อยู่ในสกุลเดียวกับสามีไม่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจกับครอบครัวของตนเองอีก ซึ่งเป็นสาเหตุให้สตรีชาวไทยเชื้อสายจีนไม่พอใจเพราะสังคมไทยการแบ่งมรดกให้ความสำคัญทั้งด้านชายหญิง⁴ (Bilateral) อย่างไรก็ตามการปลูกฝังอบรมตั้งแต่เด็กในเรื่องบุตรชายสำคัญกว่าบุตรหญิงก็ยังมีการถ่ายทอดความคิดไปยังรุ่นต่อไป

ลักษณะภาษา

ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่นิยมศึกษาภาษาจีนเท่าใดนัก สืบเนื่องจากการที่มีโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาจีนน้อย จึงทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาจีนได้ เพียงแต่ฟังและพอที่จะพูดภาษาจีนได้เท่านั้น อาจเป็นเพราะภายใน

⁴ลุมิตรา ปิติพัฒน์, "การเปลี่ยนแปลงครอบครัวจีนในประเทศไทย", วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2525), หน้า 126.

ครอบครัวมีผู้สูงอายุที่มาจากประเทศจีน ใช้ภาษาจีนในการสื่อสารทำให้ลูกหลานที่อยู่ในครอบครัว พ่อที่จะพูดและฟังภาษาจีนได้บ้าง ซึ่งทำให้ความผูกพันต่อความเป็นคนจีนมีต่ำลงรวมทั้งการอบรมสั่งสอนในขนบธรรมเนียมประเพณีจีนที่ได้รับจากโรงเรียนจีนมีน้อยลงด้วย

ดังนั้นจากการเข้าเรียนในโรงเรียนไทยและแรงผลักดันต่าง ๆ ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยในการดำรงชีวิต จึงเป็นการยากที่จะเคร่งครัดในการใช้ภาษาจีนดังในอดีต คงมีแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นเก่า ๆ มักจะมีความไว้วางใจเชื่อถือในพวกเดียวกัน ภาษาดังกล่าว ในขณะทีชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลัง ๆ นั้นให้ความสำคัญกับภาษาจีนลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะพูดภาษาจีนไม่ได้แต่สามารถฟังภาษาจีนได้ ก็ช่วยให้สัมพันธ์ภาพระหว่างการติดต่อกับชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยกันดีกว่า และได้รับการปฏิบัติเกื้อหนุนมากกว่าผู้ที่ไม่มีเชื้อสายจีน

ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา

แต่ก่อนชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อเน้นหนักในเรื่องรูปแบบและให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมทางศาสนามาก การปฏิบัตินั้นจะกระทำกันอย่างเคร่งครัด แต่ปัจจุบันเทศกาลหรือประเพณีใดที่ไม่จำเป็นจะถูกละเลยหรือไม่นิยมปฏิบัติกันอีกต่อไป คุณค่าของพิธีกรรมจึงลดลง ความเชื่อที่ยังเหลืออยู่และชาวไทยเชื้อสายจีนยังถือปฏิบัติกันก็คือ ประเพณีไหว้เจ้า ซึ่งมักนิยมกระทำกันในวันมีเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น วันตรุษจีน ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนปัจจุบันจากความเชื่อด้านการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษมาเป็นความเชื่อที่มีแนวทางด้านพุทธศาสนาผสมด้วย ซึ่งก่อให้เกิดมีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation)

จากสภาพของสังคมปัจจุบันทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ การไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ รวมไปถึงพิธีกรรมอื่น ๆ ด้วย เช่น พิธีศพแบบกงเต๊ก และพิธีแต่งงาน ซึ่งจากสภาวะเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบประเพณีก็คงดำรงไว้ ส่วนใดที่ไม่มีความสำคัญจะตัดทิ้ง เพื่อให้เหมาะสมกับ

สภาพการณ์และสภาพสังคม บางครอบครัวที่ระบอบอาวุโสมีความสำคัญอยู่ รูปแบบพิธีกรรมจะยังคงดำรงอยู่ในลักษณะเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีน ปัจจุบันจะไม่ทราบความลึกซึ้ง และความเข้าใจในพิธีกรรมนั้น ในส่วนของพิธีกรรมที่บิดามารดาไม่ปฏิบัติบุตรหลานก็จะไม่ปฏิบัติตามหรือบางครั้งไม่ทราบว่าพิธีกรรมดังกล่าว เช่น เทศกาลชานามจ้างหรือเทศกาลตวนอู่ เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจ เป็นต้น ลักษณะพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปในการปฏิบัติไม่เคร่งครัด ซึ่งความเชื่อถือดังกล่าวจะค่อย ๆ ลดลง เนื่องจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไทย

แบบแผนทางเครือญาติและการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน

เครือญาติที่มีอิทธิพลหรือมีบทบาทต่อครอบครัวจะได้แก่ เครือญาติทางฝ่ายบิดา (Patrilineal) ในขณะที่เครือญาติทางฝ่ายมารดาไม่ค่อยได้เข้ามามีบทบาทในครอบครัวมากนัก ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามหลักการนับถือเครือญาติของชาวจีน ยิ่งกว่านั้นครอบครัวชาวจีนจะพยายามร่วมมือกันในเรื่องเครือญาติเพื่อครอบครัวจะได้มีชื่อเสียง^๕ และเพิ่มความสามัคคีในครอบครัว อย่างไรก็ตามมีบางกรณีที่ได้รับการยกเว้นเมื่อฝ่ายหญิงเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง การปฏิบัติต่อญาติของฝ่ายหญิงจะได้รับการยอมรับเช่นเดียวกับญาติของฝ่ายชาย ยิ่งกว่านั้นมีแนวโน้มที่จะโยงโย่ทางธุรกิจการค้าระหว่างสองตระกูล เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือขยายอิทธิพลทางการค้าร่วมกัน

^๕สมบุรณ์ สุขสำราญ, ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน (งานวิจัยเสนอต่อฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 77.

^๖สุภัทรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรม : ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 252๐), หน้า 99.

ชาวไทยเชื้อสายจีนบางกลุ่มโดยเฉพาะรุ่นเก่า ๆ มักมีความเชื่อใจเชื่อถือในพวกเดียวกัน ยังยึดติดกับกลุ่มอย่างแน่นแฟ้นจึงได้เกิดเป็นสมาคมจีนต่าง ๆ ขึ้น เพื่อช่วยเหลือกัน แต่บทบาทของสมาคมจีนในปัจจุบันมิได้เด่นชัดมากนัก โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ละคนมีหน้าที่ต้องทำเพื่อการดำรงชีพ จึงทำให้การรวมตัวกระทำได้ยากขึ้น การเสื่อมคตินิยมในการร่วมตระกูลหรือร่วมภูมิลำเนาในการจัดตั้งเป็นสมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมแม่ สมาคมภาษาพูด สมาคมเพื่อการกุศล เป็นต้น ทำให้สมาคมเหล่านี้ขาดผู้สืบทอดดำเนินการและอาจจะเสื่อมสลายไปในที่สุด

การกล่าวถึงวิถีประชาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตลุ่มพ่นขวางค์โดยสังเขป จะเห็นได้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนได้รับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไทยจนมีลักษณะการดำรงชีวิตและวิถีประชาคล้ายชาวไทยสูงขึ้น โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นลูกรุ่นหลานที่เกิดในเมืองไทย และใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ลัทธิศาสนา และระบบความเชื่อผนวกกับแบบแผนทางเศรษฐกิจและโครงสร้างของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของชาวไทยเชื้อสายจีนขึ้นและสะท้อนถึงแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

แบบแผนการลงคะแนนเสียงชาวไทยเชื้อสายจีน เขต 2

กรุงเทพมหานครแบ่งการปกครองออกเป็นเขตทั้งสิ้น 24 เขต ในจำนวนนี้เขตที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่หนาแน่นเขตหนึ่ง คือ เขตเลือกตั้งที่ 2 ประกอบด้วย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตบางรัก เขตยานนาวา เขตพระนคร และเขตลุ่มพ่นขวางค์ มีหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 235 หน่วย เขตเลือกตั้งที่ 2 เป็นเขตที่มีเสียงของพรรคการเมืองกระจายหลายพรรค ทั้งของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคกิจสังคม โดยมีพรรคประชาธิปัตย์มีคะแนนเสียงตามมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526, 2529 พรรคประชาธิปัตย์ไม่เคยได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ ถือได้ว่าเป็นเขตเลือกตั้งที่พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคกิจสังคมจะต้องแข่งขันกัน แต่ในปี พ.ศ. 2531 พรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคเกิดใหม่ได้รับการเลือกตั้งในสภา ทำให้ลักษณะแบบแผนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวไทยเชื้อสายจีนมีความน่าสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใด

ตั้งจะศึกษาในลำดับต่อไป

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รัฐบาลของ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นผู้รับผิดชอบจัดให้มีการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งครั้งนี้ กรุงเทพมหานคร ท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้ง เขต 2 เท่ากับเขต 6 (เขตปทุมวัน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย) (จำนวน ส.ส. 13 คน) กับ เขต 11 (เขตพระนคร เขตสัมพันธวงศ์ และเขตบางรัก จำนวน ส.ส. 2 คน) ซึ่งผลการลงคะแนนเสียงปรากฏดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ผลการลงคะแนนเสียงกรุงเทพมหานคร ปี 2522 เขต 6 และ เขต 11⁷

เขต	ชื่อผู้สมัครที่ได้รับเลือก	พรรค	คะแนน
6	นายถนัด คอมันตร์	ประชาธิปัตย์	4,472
	นายเสรี โหลกุล	ประชากรไทย	3,595
	นายอภิชัย ตังศิริเนถ	ประชากรไทย	3,400
11	ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	กิจสังคม	11,272
	นายเกษม ศิริสัมพันธ์	กิจสังคม	8,085

⁷ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทย : ศึกษาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2522 (งานวิจัยเสนอต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525), หน้า 264.

ผลการลงคะแนนเสียงพรรคประชากรไทยซึ่งเป็นพรรคที่เกิดขึ้นใหม่ และผู้สมัครแต่ละคนล้วนไม่มีบทบาททางการเมืองมาก่อน เมื่อเทียบกับพรรคประชาธิปัตย์ทั้งในด้านพรรคและบุคคลแล้วได้ 2 ที่นั่ง ในเขต 5 ทั้งที่พรรคประชาธิปัตย์นั้นได้รับความนิยมจากผู้เลือกตั้งในเขตดังกล่าวมาตลอด กลับได้เพียง 1 ที่นั่งในสภา ในขณะที่พรรคกิจสังคมได้รับเลือกแบบยกเขตในเขตเลือกตั้งที่ 11 ทั้ง 2 ที่นั่ง ซึ่งยังสามารถรักษาฐานคะแนนของตนได้

ผลการลงคะแนนเสียงมีข้อสังเกตว่า ทำไมผลการเลือกตั้งพรรคประชากรไทยซึ่งเป็นพรรคที่เกิดขึ้นใหม่จึงสามารถได้รับชัยชนะในเขตที่ 6เหนือพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งพิจารณาได้จากสภาพการณ์ทางการเมืองก่อนการเลือกตั้ง พบว่า มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำเนื่องมาจากการมีรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ให้วุฒิสมาชิกมีสิทธิอำนาจมากและการออกกฎหมายเลือกตั้งจำกัดสิทธิลูกต่างด้าว ผู้มีสัญชาติไทยแต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงลูกของคนจีน^๑ ทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนจำนวนไม่น้อยเลิกศรัทธาในการเลือกตั้ง ไม่พอใจผลงานของรัฐบาลและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๒ เหตุผลต่าง ๆ ทำให้ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย และเมื่อมีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยผู้ไปใช้สิทธินั้นก็ไม่ใช่ผู้ตื่นตัวทางการเมืองสูงจะต้องเป็นผู้ที่ไปใช้สิทธิเพราะเกิดแรงจูงใจหรือความผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งโดยอาจผ่านระบบหัวคะแนน ผู้มีอิทธิพล โดยสิ่งการให้มีการไปลงคะแนนเสียง

ถ้าเป็นผู้ไปใช้สิทธิที่มีการตื่นตัวทางการเมืองสูง พฤติกรรมการออกเสียงตามประวัติศาสตร์การเลือกตั้งไทยเป็นฐานจะไปเลือกพรรคที่ได้รับความนิยมเชื่อว่าดี รวมทั้งผู้สมัครที่ดีที่สามารถแก้ปัญหาได้ดีที่สุดหรือเลวน้อยที่สุด หรือคนรู้จักกว้างขวางคุ้นเคยมากที่สุด ถ้าพิจารณาในประเด็นดังกล่าวพรรคที่น่าจะได้รับการเลือกตั้งในเขตนี้น่าจะเป็นพรรคประชาธิปัตย์หรือ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 177.

พรรคกิจสังคม ทั้งนี้วิเคราะห์จากการที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคที่มีผู้สมัครที่เด่นและมีชื่อเสียงสำหรับพรรคกิจสังคมนั้น มีหัวหน้าพรรคที่ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นผู้มีบารมีทางการเมือง

เมื่อพิจารณาผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคประชากรไทยสามารถได้ที่นั่งในเขต 6 ถึง 2 ที่นั่ง ซึ่งเป็นฐานคะแนนเสียงของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์นั้น พ.อ. ถนัด คอมันตร์ ได้รับเลือกเพียงคนเดียว ส่วนกิจสังคมได้เฉพาะหัวหน้าพรรคกับเลขาธิการพรรคเท่านั้น ซึ่งจากการวิเคราะห์ผู้ไปใช้สิทธิ์สันนิษฐานได้ว่าไม่น่าจะใช้ผู้มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง แต่มีความผูกพันบางประการระหว่างผู้สมัครพรรคประชากรไทยกับประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะลูกเรือชาวบ้าน ที่เชื่อในแนวทางแบบชาวจัดของนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย และคะแนนจากประชาชนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ โดยกล่าวถึงผลงานของตนเอง เช่น การสร้างแฟลตตำรวจ การช่วยเหลือแม่ค้าหาบเร่ เป็นต้น ประกอบกับพรรคประชาธิปัตย์ขณะนั้นเกิดความแตกแยกจนทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อพรรคลง

ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคประชากรไทยสามารถได้รับชัยชนะในเขตเลือกตั้งที่ 6 (เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายและเขตปทุมวัน) ซึ่งเป็นการลงสมัครครั้งแรกและสามารถสร้างฐานคะแนนเสียงของพรรคในกรุงเทพมหานครในเขตอื่น ๆ ในขณะที่เขตเลือกตั้งที่ 11 นั้น พรรคกิจสังคมยังสามารถได้ที่นั่งในสภาทั้งหมด แบบแผนการลงคะแนนเสียงของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตดังกล่าว ย่อมชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ และความผูกพันต่อพรรคการเมือง หัวหน้าพรรค ฐานคะแนน มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตดังกล่าว

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526

ผลการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2526 นั้นท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้งแตกต่างจากปี พ.ศ. 2522 คือ เขตเลือกตั้งที่ 2 ประกอบด้วย เขตป้อมปราบ-

คัตรุฝ่าย เขตปทุมวัน แขวงสี่แยกมหานคร เขตดุสิต และแขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิตมีจำนวน ส.ส.ทั้งหมด 3 คน ส่วนเขตเลือกตั้งที่ 9 ประกอบด้วย เขตพระนคร เขตสัมพันธวงศ์ เขต บางรัก และเขตคลองสาน มีจำนวน ส.ส.ทั้งหมด 3 คน (การแบ่งท้องที่ที่ประกอบเป็นเขต เลือกตั้งในปี พ.ศ. 2526 นั้นเปรียบได้กับเขตเลือกตั้งที่ 2 ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 และ 2531) ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. เขต 2 เรียงตามลำดับ คือ นายมารุต บุณาค (ส่วนผู้ที่มิได้รับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนรองลงมาคือ นาวาโทนายแพทย์เดชา สุขารมย์ จากพรรค กิจสังคม นายเสรี โหลกุล นายอภิชัย ตรังคิณาก นายประธาน ดวงรัตน์ จากพรรค ประชากรไทย และนายสมนึก ฉวีภักดี จากพรรคกิจสังคมตามลำดับ) ส่วนเขต 9 ผู้ที่ได้รับ เลือกตั้งเป็น ส.ส.ทั้ง 3 คนเป็นผู้สมัครจากพรรคกิจสังคม คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา และนายเกษม ศิริสัมพันธ์ ในขณะที่ผู้สมัครจากพรรคประชากรไทยได้ คะแนนรองลงมาจึงไม่ได้รับการเลือกตั้ง และพรรคประชาธิปัตย์ไม่ส่งผู้สมัครในเขตที่ 9 นี้

การที่พรรคประชาธิปัตย์สามารถได้ที่นั่งในเขต 2 ครั้งนี้อาจเป็นเพราะประเด็นใน การรณรงค์หาเสียงเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคกิจสังคมได้คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยฝ่ายทหาร ส่วนพรรคประชากรไทยเป็นพรรคที่สนับสนุนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จึงถูกโจมตีว่าเป็นพรรคที่ร่วมมือกับฝ่ายทหารที่จะนำระบอบเผด็จการมาใช้ ดังนั้น การขัดแย้งในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้ได้ปลุกให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนี้ มีความตื่นตัวทาง การเมืองและไปลงคะแนนเสียงมากขึ้น¹⁰ ส่วนพรรคประชาธิปัตย์สามารถได้ที่นั่งทั้งหมดใน เขต 2 อาจพิจารณาจากผู้สมัครมีความผูกพันโดยระบบห้วคะแนนและทางสายงานการบังคับบัญชา หรืออื่น ๆ นั้นมีรายงานของพรรคตีพอประมาณและเหนือกว่าพรรคกิจสังคม

¹⁰ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ของคนไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 105.

สำหรับพรรคกิจสังคมที่สามารถชนะพรรคประชากรไทยได้นั้น อาจเนื่องจากการที่หัวหน้าพรรค คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในทางการเมืองสูง ซึ่งชื่อเสียงดังกล่าวทำให้ผู้สมัครของพรรคกิจสังคมได้รับเลือกตั้งเข้ามาในครั้งนี้อย่างครบถ้วน ประกอบด้วย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ มีลูกศิษย์อยู่มากโดยเฉพาะในแวดวงข้าราชการ และอีกฐานะเป็นนักธุรกิจจึงมีเพื่อนนักธุรกิจเป็นพรรคพวกจึงได้รับการสนับสนุนในการเลือกตั้งดังกล่าว

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 นั้น ท้องที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้งเขต 2 ประกอบด้วย เขตพระนคร เขตปทุมวัน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตสัมพันธวงศ์ และเขตบางรัก มีจำนวน ส.ส. ทั้งหมด 3 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา จากพรรคกิจสังคม ได้คะแนน 49,673 คะแนน ซึ่งคะแนนทิ้งห่างนายมารุต บุณาค จากพรรคประชาธิปไตยได้รับคะแนน 40,869 คะแนน และนายเกษม ศิริสัมพันธ์ จากพรรคกิจสังคมได้รับคะแนน 36,488 คะแนน¹¹

ผลการเลือกตั้งสามารถพิจารณาได้ว่าสาเหตุที่ทำให้พรรคประชาธิปไตยได้รับที่นั่งเพียง 1 ที่นั่ง ในครั้งนั้น เป็นผลมาจากเหตุภายในพรรคประชาธิปไตยที่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคที่มีความแตกต่างกันในแนวทางทางการเมืองของคนต่างรุ่นกัน และการขัดแย้งในเชิงแนวความคิด และอุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนความขัดแย้งที่เกิดจากการ

¹¹ มนุชญ์ วัฒนโกเมร, ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบันและพรรคการเมืองกับการเลือกตั้ง ปี 2531 (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายการศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2531), หน้า 423.

เร่งระดมสร้างพรรคให้เติบโตขึ้นในสภาพอย่างรวดเร็ว ผลของความขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้ ภาพพจน์ของพรรคประชาธิปัตย์ต่อสาธารณชนตกต่ำลง และเป็นผลให้คะแนนนิยมในการเลือกตั้ง ในเขต 2 ลดลง ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งคือนายมารุต บุนนาค เป็นนักการเมืองที่มีประสบการณ์ทางการเมือง ในท้องที่เขต 2 ในสมัยเลือกตั้งที่ผ่านมา ยังคงได้รับฐานคะแนนนิยมจากคนในท้องที่ ในขณะที่พรรคกิจสังคมสามารถได้รับเลือกตั้ง 2 ที่นั่ง เนื่องจากมีฐานคะแนนในเขต 2 หนาแน่นพอ ๆ กับพรรคประชาธิปัตย์ ในขณะที่พรรคประชากรไทยมีคะแนนติดตามมาห่าง ๆ

การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งที่ 15 ของการเมืองไทย เขตเลือกตั้งเขต 2 กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยเขตปกครองเช่นเดียวกับปี 2529 การเลือกตั้งครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงสำหรับพรรคการเมืองใหญ่ คือ พรรคกิจสังคมได้แต่งตั้ง พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา เป็นหัวหน้าพรรคแทน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งประกาศเลิกเกี่ยวข้องกับการเมืองตั้งแต่ 22 มกราคม 2529 เป็นต้นมา ส่วนพรรคประชาธิปัตย์เกิดความแตกแยก จนทำให้สมาชิกพรรคย้ายพรรคไปตั้งพรรคใหม่ คือ พรรคประชาชน (กลุ่ม 10 มกรา) ขึ้น นอกจากนั้นการเกิดพรรคการเมืองใหม่ของกลุ่ม "รวมพลัง" ภายใต้การนำของ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ในนามของพรรคพลังธรรม ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏว่า ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งกระจายเป็น 3 พรรค คือ พรรคกิจสังคม หัวหน้าพรรค พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา ได้รับ 40,321 คะแนน ซึ่งคะแนนทิ้งห่างนายมารุต บุนนาค แห่งพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้รับ 30,928 คะแนน และ นายสุเทพ วงศ์กำแหง แห่งพรรคพลังธรรม ได้รับเลือกตั้งมาเป็นอันดับ 3 ด้วยคะแนน 28,261 คะแนน ในขณะที่นายเกษม ศิริสัมพันธ์ จากพรรคกิจสังคมซึ่งเคยได้รับเลือกตั้งก็ตกไปดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 รายชื่อ ส.ส.ที่ได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร เขต 2 ปี 2531¹²

ชื่อสกุล	สังกัดพรรค	คะแนน
พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา	กิจสังคม	40,321
นายมารุต บุณาค	ประชาธิปไตย	30,928
นายสุเทพ วงศ์กำแหง	พลังธรรม	28,261

การเลือกตั้งครั้งนี้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งทุกสื่อ ตลอดจนการหาเสียงนั้นมีประเด็นทางการเมืองที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจ คือ การยอมรับให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหรือไม่ ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาธิปัตย์ประกาศอย่างแน่ชัดว่าจะไม่ยอมรับพลเอกเปรม กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้พรรคพลังธรรมซึ่งเกิดใหม่ถูกพรรคต่าง ๆ โจมตีด้วยประเด็นความขัดแย้งทางเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และกรณีสันติอโศก จึงเป็นการชักชวนให้ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น ซึ่งผลการเลือกตั้งในเขต 2 นั้น ได้ ส.ส. จากพรรคการเมืองทั้ง 3 พรรค อาจเป็นเพราะเหตุผลทางสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศเป็นปัจจัยสำคัญ กล่าวคือ

การแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นผลให้เกิดพรรคประชาชนขึ้นทำให้ผู้สมัครหลายคนของพรรคประชาธิปัตย์เปลี่ยนเขตลงสมัครรับเลือกตั้ง ทำให้ฐานคะแนนเสียงสับสนและแตกแยก ฐานคะแนนของพรรคจึงขาดความแน่นอน และนำไปสู่การช่วงชิงของพรรคกิจสังคม

¹² กรุงเทพมหานคร, สำนักนโยบายและแผน, สถิติรายปี 2531 (กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, 2532), หน้า 145.

พรรคพลังธรรมและพรรคประชากรไทย เพราะผู้ที่ศรัทธาในพรรคประชาธิปัตย์และลงคะแนนให้
เลือกความนิยมเพราะพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกพรรคในช่วงนั้น

สำหรับพรรคพลังธรรม แม้ว่าภาพพจน์ของ พล.ต.จำลอง ที่ปรากฏต่อสาธารณชน
จะเป็นผู้ที่เคร่งในศาสนา มีคุณธรรมเสียสละและซื่อสัตย์สุจริต แต่ภาพพจน์ดังกล่าวได้ถูกยึดและ
เชื่อมโยงกับสันติอโศกโดยมีพระโพธิรักษ์เป็นเจ้าสำนักและตกเป็นเป้าโจมตีว่าจะเป็นสิ่งทำลาย
พุทธศาสนา ซึ่งทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อสำนักสันติอโศกและมีผลกระทบไปถึงพรรค
พลังธรรมเป็นอย่างมาก จนในระยะหลัง พล.ต.จำลองชี้แจงว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับหรือได้รับการ
สนับสนุนจากสันติอโศกแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นกรณี 6 ตุลาคม 2519 ซึ่ง พล.ต.จำลองถูกโจมตี
ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ในการโค่นล้มรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
และการฆ่านักศึกษาในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสนามหลวง ทำให้การเมืองกลับไป
สู่ยุคเผด็จการอีกครั้ง ยิ่งทำให้กระแสข่าวรุนแรงขึ้น สร้างความสงสัยในหมู่ประชาชนเป็นอย่างมาก
และมีผลบั่นทอนคะแนนนิยมและศรัทธาในตัว พล.ต.จำลองกับพรรคพลังธรรมได้ในระดับ
หนึ่ง ซึ่ง พล.ต.จำลองไม่สามารถชี้แจงตนเองได้อย่างบริสุทธิ์นัก ในกรณีดังกล่าว

การวิเคราะห์แบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของชาวไทยเชื้อสายจีนใน
เขต 2 ครั้งนี้ เมื่อพิจารณาที่ฐานคะแนนเสียงหรือฐานมวลชนที่จัดตั้งไว้ส่วนใหญ่จะเป็นของพรรค
ประชาธิปัตย์และพรรคกิจสังคม ในขณะที่พรรคพลังธรรมเป็นพรรคที่เกิดใหม่ ขาดนโยบายและ
แนวทางที่ชัดเจน นอกจากในเรื่องคุณธรรมที่เชิดชูคุณธรรมของหัวหน้าพรรคเป็นหลัก ไม่มี
นโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน รวมทั้งบทบาทของ พล.ต.จำลอง
ที่มีแนวโน้มจะสนับสนุนพลเอกเปรม ทำให้ภาพพจน์ของพรรคต่ำลง ส่วนพรรคประชากรไทยอัน
เป็นคู่แข่งนั้นแม้ว่าจะชูบทบาทความสามารถของหัวหน้าพรรคแต่ขาดฐานคะแนนสนับสนุนที่
กว้างขวางจึงไม่สามารถได้ที่นั่งในเขต 2

ผลการเลือกตั้งครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ภายในประเทศมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของชาวไทยเชื้อสายจีน อาทิ ความแตกแยกในพรรคประชาธิปัตย์ การเสื่อมความนิยมพรรคร่วมรัฐบาล เป็นต้น นอกจากนี้จะพบว่าผู้สมัครที่ได้รับเลือก 2 ใน 3 เป็นผู้สมัครที่มีประสบการณ์ทางการเมืองในท้องที่และเคยได้รับเลือกตั้ง คือ พล.อ.อ.สิทธิ และนายมารุต อย่างไรก็ตามฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองแต่ละพรรคนับว่ามีความจำเป็นในการชักจูงให้คนไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองใดพรรคหนึ่งมากกว่าการคำนึงถึงการมีเชื้อสายจีนหรือไม่ ดังจะเห็นจากผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งทั้ง 3 คน ยกที่จะกล่าวได้ว่ามีเชื้อสายจีนเด่นชัดขณะที่ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ไทย คือ นายชาญชาย เหมวิทธรรม ซึ่งมีเชื้อสายจีนเด่นชัด ไม่ได้รับเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งจึงมีการกระจายตัวของทั้ง 3 พรรค ขึ้นกับสถานการณ์ทางการเมืองและฐานคะแนนเสียงของพรรคเป็นสำคัญ

การเลือกตั้งซ่อมเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2533

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างลงจำนวน 1 ตำแหน่ง เนื่องจากการลาออกของพล.อ.อ.สิทธิ เศรษฐศิลา จากพรรคกิจสังคม ดังนั้นจึงจัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมขึ้น โดยมีผู้สมัครจาก 3 พรรคการเมือง คือ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ จากพรรคกิจสังคม นายสุเทพ อรรถากร จากพรรคพลังธรรม และดร.กมลลา ชันทรปราบ จากพรรคประชาธิปัตย์ไทย ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายสุเทพ อรรถากร ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ในเขต 2 ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ผลการเลือกตั้งซ่อม กทม. เขต 2 เมื่อ 25 พ.ย. 2533

ผู้สมัคร	กทม. เขต 2						
	พรรค	พระนคร	ป้อมปราบฯ	ปทุมวัน	บางรัก	สัมพันธวงศ์	รวม
1.ดร.กนลา	ประชากรไทย	3,963	2,587	2,835	2,119	1,157	12,661
2.นายสุเทพ	พลังธรรม	6,476	5,747	5,742	5,717	3,110	26,792
3.ดร.เกษม	กิจสังคม	3,973	3,767	4,214	2,154	3,526	17,634

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย

ผลการเลือกตั้งในครั้งนี้พิจารณาได้ว่า สถานการณ์ทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนน ทั้งนี้แม้ว่าฐานคะแนนเสียงในเขต 2 จะเป็นของพรรคกิจสังคมและพรรคประชาธิปไตยก็ตาม แต่พรรคกิจสังคมเป็นพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งมีปัญหาในการฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งคนในเขตกรุงเทพฯ จะรับทราบข่าวสารข้อมูลทางการเมืองได้ดี จึงทำให้ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสื่อมความนิยมในพรรคกิจสังคม ในส่วนของพรรคประชากรไทยพบว่ามีฐานคะแนนที่ไม่กว้างขวางและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่จึงไม่ได้รับคะแนนนิยมในการเลือกตั้ง ในขณะที่พรรคพลังธรรมอาศัยการเชิดชูคุณธรรมของหัวหน้าพรรคเป็นหลัก จึงทำให้ผลการเลือกตั้งพรรคพลังธรรมจึงเป็นฝ่ายได้รับเลือกในสภา

อย่างไรก็ตามการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซ่อมเขต 2 ดังกล่าวนี เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนและประชาชนค่อนข้างมาก มีบทความวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ได้ให้ทัศนะถึงแนวทางการหาเสียงของพรรคการเมืองคู่แข่งไว้ โดยวิเคราะห์ถึงฐานคะแนนเสียงของพรรคกิจสังคมว่า มีคะแนนจัดตั้งหรือกล่าวได้ว่าฐานคะแนนเสียงได้อยู่ที่การได้เข้าดำรงตำแหน่ง

รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับสมาคมจีนตลอดจน
 เชื่อมโยงสถานทูตจีน เพื่อให้ใช้อิทธิพลดังกล่าวผ่านยังสมาคมจีนเพื่อชักจูงให้สมาชิกสมาคมจีน
 และคนในท้องถิ่นลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคตน อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด
 ถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว เว้นเสียแต่จะต้องติดตามจากการอธิบายหาเสียงของผู้สมัคร ที่อ้าง
 การเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนสมัยของอดีตหัวหน้าพรรค คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
 ขณะเดียวกันอดีต รต.สิทธิ เศรษฐศิลา ได้ไปร่วมงานเลี้ยงของสถานทูตจีนมีการกล่าวกันว่า
 เพื่อขอความสนับสนุนในการเลือกตั้งของพรรคกิจสังคม เพราะเป็นเขตเลือกตั้งที่มีชาวไทย
 เชื้อสายจีนอาศัยอยู่หนาแน่น

สำหรับพรรคพลังธรรมก็เช่นกันได้มีการวิเคราะห์จากสื่อมวลชน นักวิชาการและ
 พรรคคู่แข่งที่อาศัยชื่อเสียงและบทบาทของหัวหน้าพรรค โดยเฉพาะคุณสมบัติด้านคุณธรรมและ
 ความซื่อสัตย์ ขณะเดียวกันในฐานะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสามารถมีอิทธิพลเหนือองค์กร
 บริหารส่วนท้องถิ่นทั้งในระดับโรงเรียนและหน่วยงานจาก กทม. ให้เป็นฐานคะแนนให้ และใช้
 งบประมาณของ กทม. เป็นการระดมการสนับสนุนให้พรรคอย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกเหนือ
 จากความได้เปรียบในการใช้เจ้าหน้าที่ของเขตหรือเทศกิจเป็นแรงกดดันที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น
 โดยเฉพาะสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในระดับเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างต่ำในพื้นที่

ในส่วนของพรรคประชากรไทยได้มีการวิเคราะห์จากสื่อมวลชนว่าเป็นพรรคที่ไม่เคย
 ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ในการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้งที่ผ่านมา และการส่งผู้สมัครหน้าใหม่ทาง
 การเมืองและเป็นผู้หญิงซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนไม่ยอมรับผู้หญิงให้มีบทบาทในทางการเมือง แม้
 ว่าจะใช้การหาเสียงโดยการปราศรัยเป็นวงเล็ก ๆ ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตก็ตาม

สำหรับประเด็นในการหาเสียงในครั้งนี้นับว่า พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครต่างพยายาม
 ที่จะโยงหรือเชื่อมความเป็นคนจีนของผู้สมัครหรือหัวหน้าพรรค แม้แต่การเปิดสัมพันธ์ทางการทูต
 กับประเทศจีนเมื่อปี 2518 ในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาเป็นเครื่องสนับสนุนคะแนน
 เสียง เพราะถือว่าเป็นเขตเลือกตั้งที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งในประเด็นการ

หาเสียงดังกล่าวมีอิทธิพลน้อยมาก โดยเฉพาะสำหรับลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่ได้รับการ
 ผลมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไทย ประกอบกับการเลือกตั้งครั้งนี้มีการใช้เงินซื้อเสียงทางอ้อมผ่าน
 ระบบหัวคะแนน คือ การสร้างถนน การเลี้ยงสุรา-อาหารแก่หัวคะแนน การใช้รถบรรทุกผู้มา
 ใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งก่อให้เกิดบัตรเสียขึ้นเพราะการลงคะแนนที่ขาดความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้
 ถูกชักจูงให้มาใช้สิทธิโดยระบบหัวคะแนน

สำหรับในเขตสัมพันธวงศ์มีลักษณะพิเศษกว่าเขตอื่นคือ เป็นเขตที่มีชาวไทยเชื้อสาย
 จีนอาศัยอยู่หนาแน่น ซึ่งลักษณะของการลงคะแนนเสียงการกระจายในการเลือกผู้สมัครจาก
 พรรคการเมืองหลายพรรค ลักษณะของการลงคะแนนเสียงมีลักษณะไม่เป็นกลุ่มก้อนแน่นชัดขึ้นอยู่กับ
 กับคุณสมบัติของผู้สมัครเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันเขตนี้มีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งค่อนข้างต่ำ เนื่อง
 จากผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจการค้าจึงไม่สนใจว่าการเมืองเป็นไปในลักษณะใด

เขตสัมพันธวงศ์มีหน่วยเลือกตั้ง 20 หน่วย แยกออกเป็นรายแขวงได้ ดังนี้ แขวง
 จักรวรรดิ 6 หน่วย แขวงสัมพันธวงศ์ 9 หน่วย แขวงตลาดน้อย 5 หน่วย (แผนภาพที่ 3)

เขตสัมพันธวงศ์

แผนที่ เขตสัมพันธวงศ์

พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถ้าพิจารณาจากอดีตจะพบว่า มีแนวโน้มของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำ กล่าวคือ พ.ศ. 2526 ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 38.46 พ.ศ. 2529 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 39.05 พ.ศ. 2531 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 36.75 และพ.ศ. 2533 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 32.17 ในขณะที่มีจำนวนบัตรเสียเพิ่มสูงขึ้น (ดังตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 เปรียบเทียบผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขต สัมพันธวงศ์ 18 เม.ย. 2526, 27 ก.ค. 2529, 24 ก.ค. 2531 และ 25 พ.ย. 2533

เขต สัมพันธวงศ์	เลือกตั้ง 18 เม.ย. 26		เลือกตั้ง 27 ก.ค. 29		เลือกตั้ง 24 ก.ค. 31		เลือกตั้ง 25 พ.ย. 33	
	ผู้ใช้สิทธิ	บัตรเสีย	ผู้ใช้สิทธิ	บัตรเสีย	ผู้ใช้สิทธิ	บัตรเสีย	ผู้ใช้สิทธิ	บัตรเสีย
	38.46	2.78	39.05	1.77	36.25	2.07	32.17	3.15

ที่มา : กองปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมการณ์ออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนในเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งเป็นเขตที่มีความเจริญ ประชาชนส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง มีความรู้ใกล้ชิดข่าวสารทางการเมืองมากกว่าประชาชนในต่างจังหวัด แต่ประชาชนในเขตสัมพันธวงศ์นั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย การไม่ไปใช้สิทธิดังกล่าวเป็นการแสดงออก ในวิถีของประชาธิปไตย ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการเมือง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การเสื่อมความนิยมในพรรคการเมือง ทำให้เป็นของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำ และอีกประการเนื่องจากประชาชนมุ่งสนใจแต่การประกอบอาชีพจนให้ความสำคัญกับการไปเลือกตั้งน้อยลงด้วย นอกจากนั้นพบว่า ผู้มีสิทธิ

เลือกตั้งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเพื่อใช้สถานที่ประกอบการค้า แต่ที่อยู่จริงกับอยู่นอกเขตเลือกตั้ง ดังนั้นจึงทำให้ผู้มีสิทธิส่วนใหญ่ไม่ไปใช้สิทธิ เนื่องจากความไม่สะดวกในการไปลงคะแนนกับสถานที่เลือกตั้งซึ่งอยู่ห่างไกลกันจากบ้านที่อยู่จริง

ส่วนในประเด็นของบัตรเสียที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น เนื่องมาจากอิทธิพลหรือการถูกชักจูงให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของห้วคะแนนต่อผู้ไปใช้สิทธิที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ จึงทำให้ไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ถูกวิธี จึงส่งผลให้มีบัตรเสียจำนวนมากขึ้นในแต่ละคราวของการเลือกตั้ง และมีหลายกรณีที่บัตรของผู้สมัครบางพรรคที่ไม่ได้มีอำนาจควบคุมการบริหารส่วนท้องถิ่นถูกระบุว่าเป็นบัตรเสีย โดยเจ้าหน้าที่บางหน่วยจนเป็นที่ผิดสังเกต ยิ่งกว่านั้นในบางหน่วยเลือกตั้งบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเมื่อถึงวันเลือกตั้ง ซึ่งมีการตัดสิทธิ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันลงคะแนนเสียงเพียง 1 วัน ซึ่งขัดต่อหลักกฎหมายเลือกตั้ง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีจำนวนน้อยและมีบัตรเสียเป็นจำนวนมาก

กล่าวโดยสรุป แบบแผนการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต 2 นั้น ปัจจัยเชิงสถานการณ์เฉพาะช่วงสมัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้นฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่กว้างขวาง มั่นคง จะทำให้ผู้สมัครจากพรรคได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งฐานคะแนนเสียงดังกล่าวมีทั้งลักษณะของความศรัทธาต่อความผูกพันในพรรค และการชักจูงหรือระดมให้เป็นฐานคะแนนเสียงเพื่อสนับสนุนพรรคหรือบุคคลโดยมีอำิสสินจ้างเป็นสิ่งตอบแทน นอกจากนั้นการศรัทธาในตัวหัวหน้าพรรคเป็นลักษณะสำคัญที่สามารถทำให้การเลือกตั้งเบี่ยงเบน เป็นที่น่าสนใจว่า ถ้าหัวหน้าพรรคลาออกหรือเลิกเกี่ยวข้องการเมืองจะมีผลต่อการไปใช้สิทธิลงคะแนนหรือไม่ ซึ่งเป็นกรณีที่น่าสนใจศึกษาในการวิจัยต่อไป

สรุป

วิธีประชาของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตสัมพันธวงศ์ได้ลดคุณค่าบางส่วนของวิถีประชาแบบจีนดั้งเดิมเมื่อแรกอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจากการผสมกลมกลืนในสังคมไทยก่อให้เกิด

เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโครงสร้างครอบครัว ความคิดความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคมปัจจุบัน

ส่วนประเด็นของแบบแผนการลงคะแนนเสียงนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ ๆ คือ ฐานคะแนนเสียง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงสมัยการเลือกตั้ง ผู้สมัครและหัวหน้าพรรค เป็นต้น ซึ่งลักษณะของตัวแปรดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตสัมพันธวงศ์